

تعدد زوجات

از منظر فقه و حقوق موضوعه کشورهای اسلامی

مولفان:

دکتر آیت‌الله‌السلام مظاهری کوهانستانی
عضو هیأت علمی گروه حقوق دانشگاه اصفهان
عالم علمی
مدرس حوزه های علمیه خواهران اصفهان

با دیباچه:

دکتر سید حسین صفایی

استاد ممتاز دانشگاه تهران

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: مظاهری کوهانستانی، رسول
عنوان و نام پدیدآور	: تعدد زوجات از منظر فقه و حقوق موضوعه کشورهای اسلامی / رسول مظاهری کوهانستانی، عذرا هرتمنی.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۸۵-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: تعدد زوجات (فقه)
موضوع	: تعدد زوجات -- مطالعات تطبیقی
موضوع	: تعدد زوجات -- کشورهای اسلامی
موضوع	: زناشویی مجدد -- کشورهای اسلامی
شناسه افزوده	: هرتمنی، عذرا
رده بندی کنگره	: BP ۲۳۰/۱۷/م۶۳۴ت۷ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۵۶۲۴۰

هرگونه تکثیر کمال یا قلمنی از کتاب بدون اجازه پدیدآورندگان یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
 اردت تلف را به دفتر مرکزی مجد گزارش فرمایید.

تعدد زوجات از منظر فقه و حقوق موضوعه کشورهای اسلامی

مؤلفان: دکتر رسول مظاهری کوهانستانی / عذرا هرتمنی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶ تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «م» است.

دفتر مرکزی مجد

تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ثارمی، پلاک ۵۷ طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۱۰۳۸۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۸۵-۵

ISBN: 978-600-193-585-5

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تسم: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۱.....	دیباچه دکتر سید حسین صفائی
۱۳.....	مقدمه
۱۷.....	بخش اول: کلیات و مفهوم شناسی
۱۷.....	۱-۱- کلیات
۱۷.....	۱-۱-۱- تعریف و تبیین موضوع
۱۸.....	۱-۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق
۱۸.....	۱-۱-۳- بیان مسئله و اهداف
۱۹.....	۱-۱-۴- پرسش‌های اصلی
۱۹.....	۱-۱-۵- پیش فرض‌های تحقیق
۲۰.....	۱-۱-۶- فرضیه‌های تحقیق
۲۰.....	۱-۱-۷- روش، ساختار و محدودیت‌های تحقیق
۲۱.....	۲-۱- مفهوم شناسی
۲۱.....	۱-۲-۱- نکاح
۲۲.....	۱-۲-۲- چند همسری و انواع آن
۲۴.....	۱-۲-۳- استیفای عدد
۲۴.....	۱-۲-۴- مفهوم حق و حقوق در لغت، فقه و اصطلاح حقوقدانان
۲۶.....	۱-۲-۵- شریعت
۲۶.....	۱-۲-۶- حکم شرعی
۲۶.....	۱-۲-۷- شرط
۲۹.....	بخش دوم: بررسی ادله مجوزان و مانعان تعدد زوجات
۲۹.....	۱-۲- فصل اول: تحلیل و بررسی ادله مجوزان تعدد زوجات
۳۰.....	۱-۲-۱- آیات قرآن
۳۱.....	الف- بررسی شأن نزول و معنای آیه سوم سوره نساء
۳۴.....	ب- بررسی ربط شرط و مشروط در آیه سوم سوره نساء

- ج - اباحه یا استحباب یا وجوب تعدد زوجة ۳۷
- ۲-۱-۲- روایات ۳۸
- الف - حرمت همسر پنجم در روایات ۳۹
- ب - حکمت تعدد زوجة در روایات ۳۹
- ج - رد شبهه دوگانه گویی قرآن ۴۰
- د - منشأ مخالفت زوجة با ازدواج مجدد زوج در روایات و پاسخ به برخی اشکالها ۴۱
- ۱- همیز از تعدد زوجة بدون انگیزه صحیح ۴۲
- ۲- ۳- سیره تعدد زوجة در پیامبران و ائمه اطهار: و پاسخ برخی اشکالات ۴۲
- ۲-۱-۲- جماع ۴۴
- ۲-۲- بررسی اجماعی همان تعدد زوجات ۴۶
- ۲-۲-۱- خلاف زوجة معرّه بودن ازدواج بدون رضایت همسر اول و نقد آن ۴۶
- ۲-۲-۲- عدم امکان رعایت عدالت و نقد آن ۴۸
- ۲-۲-۳- مخالفت تعدد زوجة با عدالت اجتماعی و نقد آن ۵۲
- ۲-۲-۴- مناسب نبودن ازدواج مجدد با پیشرفت اجتماع و نقد آن ۵۴
- ۲-۲-۵- فزونی فساد تعدد زوجة بر مصالح گفتا شده و نقد آن ۵۹
- ۲-۲-۶- ایجاد حق اختصاص شوهر به خود با کفو و نقد آن ۶۰
- ۲-۲-۷- ممنوعیت تعدد زوجة بدون اجازه دستگاه قضایی و نقد آن ۶۲
- ۲-۲-۸- ممنوعیت تعدد زوجة هنگام ترس از ستم ورزی و نقد آن ۶۲
- ۲-۲-۹- توهین به منزلت اجتماعی زن و نقد آن ۶۴
- ۲-۲-۱۰- ضرر اقتصادی تعدد زوجة هنگام ارث و نقد آن ۶۶
- ۳-۲-۳- ادله مجوزان زیادتز از چهار زن و رد آن‌ها (اثبات حرمت زیادتز از چهار زن) ۷۱
- ۲-۳-۱- ادله مجوزان زیادتز از چهار زن ۷۱
- الف - قرآن ۷۱
- ب - روایات ۷۲
- ج - ضعف ادله حرمت زیادتز از چهار زن ۷۲
- نظر قاسمیه در جواز نه زن ۷۵

۷۵.....	۲-۳-۲ رد ادله مجوزان و اثبات حرمت زیاده‌تر از چهار زن
۷۶.....	الف- بررسی معنای عبارت «ثنتی و ثلاث و رباع»
۷۹.....	ب- رد نظر قاسمیه در جواز نه زن
۸۰.....	ج- رد سنت پیامبر بودن
۸۱.....	د- رد احتمالات در خبرها
۸۱.....	ه- رد استصحاب
۸۱.....	و- مفهوم داشتن عدد در آیه
۸۱.....	ز- رد آیات دال بر حرمت مازاد بر چهار زن
۸۴.....	۴-۲- بررسی اشکالهای چند شوهری و پاسخ آنها
۸۵.....	۲-۴-۱- عامل شکست چند شوهری
۸۶.....	۲-۴-۱-۱- عوامل شکست چند شوهری از ناحیه مردان
۸۶.....	الف- غیرت مرد
۸۶.....	ب- مصلحت حفظ نسل
۸۸.....	ج- پاسخ به برخی اشکالها
۹۰.....	۲-۴-۱-۲- عوامل شکست چند شوهری از ناحیه زن
۹۰.....	الف- خلاف روحیه‌ی زن بودن
۹۱.....	ب- خلاف طبیعت زن بودن
۹۱.....	ج- پاسخ به برخی اشکالها
۹۲.....	۲-۴-۱-۳- مصلحت اعضای خانواده
۹۳.....	۲-۴-۲- ممنوعیت چند شوهری، فرق یا تبعیض در حکم
۹۳.....	۲-۴-۱-۲- «فرق» و «تبعیض»
۹۵.....	۲-۴-۲- مساوات زن و مرد در احکام شرعی
۹۷.....	بخش سوم: اشکالها و پاسخ‌های حقوقی تعدد زوجات
۹۷.....	۱-۳- بررسی عوامل تعدد زوجات، اشکالها و پاسخ به آنها
۹۹.....	۳-۱-۱- اشکالهای حقوقی
۹۹.....	(مخالفت با حقوق بشر و کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض)

- ۱۰۰ ۳-۱-۲- پاسخ به اشکال‌های حقوقی
- ۱۰۱ ۳-۱-۲-۱- ایراد یک شبهه و پاسخ به شبهه
- ۱۰۲ ۳-۱-۲-۲- علل فردی تعدد زوجة
- ۱۰۳ ۳-۱-۲-۳- علل خانوادگی تعدد زوجة
- ۱۰۳ ۳-۱-۲-۴- علل اجتماعی تعدد زوجة
- ۱۰۴ ۳-۱-۲-۵- علل جغرافیایی تعدد زوجة
- ۱۰۵ ۳-۱-۲-۶- علل اقتصادی تعدد زوجة
- ۱۰۶ ۲-۱-۲-۷- علل فرهنگی تعدد زوجة
- ۱۰۶ ۳-۳- بررسی عوامل حقوقی تعدد زوجة
- ۱۰۶ ۳-۱-۱-۱- نادر افتادگی جنسی یا جسمی زن
- ۱۰۸ ۳-۱-۳-۱-۱- ناسج جامعه به رشد جمعیت و پاسخ به برخی اشکال‌ها
- ۱۱۱ ۳-۱-۳-۳-۳- رضای زن و رضای همسر
- ۱۱۲ ۳-۱-۳-۴- رهایی از مشال پیه بودن
- ۱۱۳ ۳-۱-۳-۵- به هم خوردن عدل مان زن و مرد
- ۱۱۹ ۳-۱-۴- اشکال معامله فضولی بودن تعدد زوجة و پاسخ به آن
- ۱۲۱ ۳-۲- بررسی اشکال‌های قانون حمایت خانواده در زمینه چند همسری و پاسخ به آنها
- ۱۲۱ ۳-۱-۲- پیشینه قانون حمایت خانواده در ایران
- ۱۲۱ ۳-۲-۲- قانون حمایت خانواده سال ۱۳۴۶
- ۱۲۲ ۳-۱-۲-۱- نقد و بررسی ماده «۱۴» قانون حمایت خانواده سال ۱۳۴۶
- ۱۲۳ ۳-۲-۳- قانون حمایت خانواده در سال ۱۳۵۳
- ۱۲۴ ۳-۱-۳-۲- نقد و بررسی مواد «۱۶» و «۱۷» سال ۱۳۵۳
- ۱۲۸ ۳-۱-۲-۴- قانون حمایت خانواده در سال ۱۳۶۳
- ۱۲۸ ۳-۱-۴-۲- نقد تجدید نظر در قانون خانواده سال ۱۳۶۳
- ۱۲۹ ۳-۱-۲-۵- قانون حمایت خانواده در سال ۱۳۸۶
- ۱۳۱ ۳-۱-۵-۲- بررسی لایحه حمایت از خانواده سال ۱۳۸۶
- ۱۳۴ ۳-۱-۲-۶- قانون حمایت خانواده سال ۱۳۹۱
- ۱۳۴ ۳-۱-۶-۲- نکات مثبت مربوط به بحث در قانون جدید حمایت خانواده

۱۳۵	۷-۲-۳- بررسی نقد قانون حمایت خانواده
۱۳۶	۸-۲-۳- بررسی روایات شرط عدم ازدواج مجدد
۱۴۰	۹-۲-۳- شرط عدم ازدواج مجدد از دیدگاه حقوق دانان ایران
۱۴۰	۱-۹-۲-۳- بررسی نظریه مخالفان شرط عدم ازدواج مجدد
۱۴۳	۲-۹-۲-۳- بررسی نظریه موافقان شرط ترک ازدواج مجدد
۱۴۵	الف- ایجاد حق فسخ برای زوجه
۱۴۶	ب- ایجاد حق مطالبه خسارت برای زوجه
۱۴۷	ج- ملزم کردن زوج به طلاق همسر دوم
۱۴۷	۱۰-۲-۳- شروط ضمن عقد مندرج در قباله‌های ازدواج
۱۴۸	نتیجه گیری
۱۵۱	۳-۳- بررسی قانون تاتار و زبانات در سایر کشورهای اسلامی
۱۵۱	۱-۳-۳- معنای احوال شخص و تاریخچه آن
۱۵۲	۲-۳-۳- قوانین برخی از کشورهای اسلامی در مورد تعدد زوجات
۱۵۲	۱-۲-۳-۳- کشور اردن
۱۵۳	۲-۲-۳-۳- کشور الجزایر
۱۵۴	۳-۲-۳-۲- کشور افغانستان
۱۵۵	۴-۲-۳-۳- کشور پاکستان
۱۵۵	۵-۲-۳-۳- کشور تونس
۱۵۶	۶-۲-۳-۳- کشور سوریه
۱۵۶	۷-۲-۳-۳- کشور عراق
۱۵۸	۸-۲-۳-۳- کشور عربستان سعودی
۱۵۸	۹-۲-۳-۳- کشور عمان
۱۵۸	۱۰-۲-۳-۳- کشور فلسطین
۱۵۹	۱۱-۲-۳-۳- کشور قطر
۱۶۰	۱۲-۲-۳-۳- کشور کویت
۱۶۱	۱۳-۲-۳-۳- کشور لبنان
۱۶۲	۱۴-۲-۳-۳- کشور لیبی

۱۰. تعدد زوجات از منظر فقه و حقوق موضوعه...

- ۱۶۳ ۱۵-۲-۳-۳-کشور مالزی
- ۱۶۳ ۱۶-۲-۳-۳-کشور مغرب (مراکش)
- ۱۶۴ ۱۷-۲-۳-۳-کشور مصر
- ۱۶۷ ۱۸-۲-۳-۳-کشور یمن
- ۱۶۷ نتیجه گیری
- ۱۷۱ پیوست ۱: قانون حمایت خانواده
- ۱۸۹ پیوست ۲: آیین نامه اجرایی قانون حمایت خانواده
- ۲۰۹ فهرست ضمیمه

دبیاجه دکتر سید حسین صفائی

استاد ممتاز دانشگاه تهران

باسمه تعالی

اهمیت فوق خانواده از نظر اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و مذهبی ایجاب می‌کند که ابعاد و مسائل مختلف آن مورد بررسی علمی واقع شود. یکی از مسائل مهم و چالشی حقوق خانواده مسئله تعدد زوجات است که مطالعات بسیاری در کتابهای درسی و غیردرسی فقهی و حقوقی درباره آن انجام شده ولی می‌توان گفت هنوز جای بحث و تحقیقی در آن باقی است.

جای خوشبختی است آقای دکتر رسول ملاپوری عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان که بر مسائل فقهی و حقوقی، به ویژه مسائل حقوق خانواده، تسلط کافی دارند و سرکار خانم عذرا هرتمنی از مدرسان برجسته حوزه علمیه اصفهان به موضوع تعدد زوجات از منظر فقه و حقوق موضوعه کشورهای اسلامی پرداخته و کار ارزشمندی در این خصوص ارائه داده‌اند.

کتاب ایشان به منظور بررسی اشکالهای فقهی و حقوقی چند همسر و پاسخ به آنها نگارش یافته است. در این کتاب به این نکته مهم اشاره شده که اسلام تک همسری را اصل قرار داده و برای موارد استثنائی تعدد زوجات را پذیرفته و بر خلاف سنت‌های پیش از اسلام آن را به چهار زن محدود و مشروط به رعایت عدالت کرده است. مؤلفان محترم ضمن رد اشکالات، به برخی از دلایل تعدد زوجات از جمله زیادتربودن تعداد زنان نسبت به مردان در بسیاری از جوامع به علت جنگ‌ها و حوادث کار یا وجود مشکلاتی در زنان که مانع باردار شدن آنهاست پرداخته و نیز به درستی اشاره کرده‌اند که تعدد زوجات به هیچ وجه توهین به منزلت اجتماعی و انسانی زن نیست، به ویژه اگر شوهر عدالت را بین

زنان متعدد رعایت کند و وظایف خود را نسبت به آنان انجام دهد توهین و تضييع حقوق آنان صورت نمی‌گیرد.

مؤلفان علاوه بر بحث تفصیلی از آیات و روایات و دیگر ادله فقهی به حقوق موضوعه پرداخته و از قوانین متعدد حمایت از حقوق خانواده از جمله قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ و تحول قوانین ایران در این زمینه بحث کرده‌اند و پس از آن حقوق دیگر کشورهای اسلامی را به اختصار مورد بررسی قرار داده و به این نکته اشاره کرده‌اند که در کشورهای اسلامی مورد بحث به استثناء تونس تعدد زوجات پذیرفته شده است. باید اضافه کرد که محدودیت‌هایی که در کشورهای اسلامی در این زمینه مقرر شده کمتر از محدودیت مایه است که در قانون حمایت خانواده ایران برای جلوگیری از سوء استفاده زنان وضع شده است و از این رو، می‌توان گفت قانون ایران در این زمینه پیشرفته‌تر از قوانین اکثر کشورهای اسلامی و مساعدتر به حال زنان است.

قابل توجه است که در ماده ۲۰ لایحه قانون حمایت خانواده که در سال ۱۳۸۶ به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد، تعدد زوجات برخلاف قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳ محدود نشده و فقط این امر به توانایی مالی مرد و تعهد او به اجرای عدالت مشروط شده بود ولی این ماده که تعدد زوجات را نسبت به قانون ۱۳۵۳ آسانتر می‌کرد، پس از بحث‌های زیاد حذف شد و قانون حمایت خانواده ۱۳۸۳ در لایحه تقدیمی به مجلس از قوانین منسوخ به شمار آمده بود در قانون مصوب ۱۳۹۱ از عداد قوانین منسوخ حذف گردید. بنابراین به اعتقاد ما در زمینه تعدد زوجات ماده ۱۶ قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳ که تعدد زوجات را به ۹ مورد محدود کرده هنوز به قوت و اعتبار خود باقی است.

به هر حال، ما مطالعه این کتاب تحقیقی سودمند را به همه حقوقدانان، و آنان که به حقوق خانواده علاقه‌مندند، توصیه می‌کنیم و توفیق بیشتر مؤلفان ارجمند را از خداوند بزرگ خواهانیم.

دکتر سیدحسین صفائی

چهارم اردیبهشت ۱۳۹۵

مقدمه

خلقت انسانها به صورت دو جنس متفاوت زن و مرد، اصل پیوستگی آنها را به بهترین وجه آشکار می‌نماید و اساسی‌ترین عمل تنظیم روابط میان این دو جنس، همان ازدواج است و اسلام چون دین فطرت است نه تنها چنین پیوستگی را تجویز کرده، بلکه در سایه آن به دنبال اهداف بلند همچون امنیت، آسایش، محبت، ایثار و تولید نسل است.

زناشویی در قبل از عهده اسلام، گونه‌های متفاوتی داشت، گاهی به صورت چند زنی و گاهی به صورت چند شوهری. در برخی مناطق به صورت کمونیسم جنسی بروز داشت؛ ولی در طول تاریخ، چند شوهری و کمونیسم جنسی^۱ دوامی نیافت و تنها چند زنی پایدار ماند؛ طوری که در میان اغلب اقوام و ملت‌ها، پیشین مانند قوم یهود و ملت ایران، چند همسری یک سنت به شمار می‌رفت. بیشترین رواج چند همسری در میان روستاییان و کوه نشینان بوده که احتیاج بیشتری به جمعیت و نیروی کار دفاع داشتند و یا در میان ملت‌هایی که گرفتار جنگ و کشتارهای بی‌رویه بودند که در اثر تعداد زیادی از مردها از دست می‌رفتند و باعث فزونی تعداد زن‌ها بر مردها می‌شد و استیلا و بی‌بهرگی آنها اقتضای تعدد زوجه بود، همچنین رسم سلاطین این بود که تعداد زیادی زن و کنیز را در حرمسراهای خود داشتند.

اسلام با ظهور خود تعدد زوجه را (بر خلاف تعدد زوج) به طور کلی نسخ نکرد، بلکه آن را به چهار زن محدود و به رعایت عدالت میان همسران مشروط دانست.

پذیرش تعدد زوجات در اسلام ایرادهایی را از سوی مسیحیان، و غریبه‌ها و برخی از مدعیان طرفدار حقوق بشر به دنبال داشت. این اشکالها به جوامع اسلامی نیز راه یافت و

۱. کمونیسم جنسی آن است که زن به مرد خاصی و مرد به زن خاصی اختصاص نداشته باشد.

برخی از نویسندگان مسلمان نیز به این قانون معترض شدند. شدت این شبهات در زمانهای اخیر سبب شده اندیشمندان اسلامی در صدد پاسخگویی برآیند و در مواردی نظریه ها یا محدودیتهایی را پیشنهاد کنند.

از جمله اعتراضاتی که به تعدد زوجه شده، چند همسری خود پیامبر اکرم (ص) است؛ زیرا تعدد زوجه همراه شهوترانی و فزون خواهی جنسی مردان است و پیامبر اسلام که امتش را از بیش از چهار زن نهی می کرد چرا خودش تا نه زن را به همسری درآورد؟

مطالعه تاریخ به ما نشان می دهد اولین ازدواج ایشان با حضرت خدیجه (س) بود که بیش از بیست سال (تقریباً دو سوم عمر پیامبر بعد از ازدواج) طول کشید و تنها با همان همسر زندگی کردند. بعد از وفات خدیجه، ازدواجهای پیامبر (ص) عموماً با زنان سالخورده و همسر از دست داده یا ویران ازدواجی را هم بنا بر مصلحتی انجام دادند. ازدواج با «سوده» - که شوهرش پس از باقیشت از هجرت به حبشه از دنیا رفت - هنگامی صورت گرفت که اگر نزد خانواده اس که میگی کافر بودند بر می گشت، مورد آزار و عدم پذیرش او به سبب کفر آنها واقع می شد. «سب» دختر خزیمه را - که شوهرش در جنگ احد کشته شده بود - برای حفظ شخصیت و آزادی او به همسری گرفت. با «ام سلمه» - که همسر عبدالله و زنی سالمند بود - پس از فوت شوهرش ازدواج کردند و «صفیه» - که شوهرش در جنگ خیبر کشته شده بود و - به اسیری آورده شده بود پس از آزادی او، به همسری گرفت تا از ذلت رها شود و نیز با بنی اسرائیل «رند» برقرار گردد. «جویره» دختر رئیس قبیله «بنی المصطلق» بود و پس از جنگ با آنان، پیامبر را به همسری در آورد و این ازدواج سبب شد تا مسلمانان قبیله او را آزاد کردند و همسری سبب مسلمان شدن آن قبیله گشت. «میمونه» بعد از فوت شوهرش خود را به پیامبر (ص) هدیه کرد. پیامبر او را آزاد نموده و به همسری درآورد. «ام حبیبه» دختر ابوسفیان، وقتی به همراه شوهرش به حبشه رفت، شوهرش نصرانی شد ولی ام حبیبه به اسلام باقی ماند و پیامبر برای حفظ دینش او را به همسری در آورد. «حفصه» دختر عمر و همسر خنیس بن حذافه که در جنگ بدر کشته شد و او بیوه مانده بود به همسری گرفت و تنها همسرش که باکره بود «عایشه» دختر ابوبکر بود. وقتی پیامبر اکرم (ص) با چنین زنانی ازدواج کرده و آنان را

بین ماندن با پیامبر و رهایی مخیر نمود، نمی تواند دلیل فزون خواهی ایشان باشد. از برخی آیات قرآن می توان به پاره‌ای از ویژگیهای ازدواجهای پیامبر(ص) پی برد از جمله: (۱) مسلمانان حق نداشتند با زنان پیامبر(ص) بعد از وفات ایشان ازدواج کنند.^۱ (۲) ایشان حق ازدواج با زنی دیگر یا طلاق دادن زنان خود را نداشتند.^۲ اجازه داشتن پیامبر برای ازدواج با بیش از چهار زن - همانند روزه وصال^۳ و برخی احکام دیگر - از مختصات ایشان است و سایر امت از آن ممنوع هستند.^۴

با وجود این که مسئله تعدد زوجات از جنبه‌های متفاوتی مورد نقد و بررسی و پژوهش واقع شده ولی در زمینه بررسی ایرادها و پاسخهای آن پژوهشی صورت نگرفته است. به همین دلیل، ایراد تحقیق با چنین رویکردی به این موضوع پرداخته و سعی دارد طی سه بخش، دیدگاه موازنه و مخالفان چند همسری، بابهای فقهی مربوط به تعدد زوجة و اشکالها و پاسخهای آنها، اشکالها، چند شوهری و علت ناپایداری آن، عوامل حقوقی تعدد زوجة و پاسخ به اشکالهای مطرح شده در این زمینه، قانون حمایت از خانواده در ایران در باره چند همسری از سال ۱۳۵۶ تا کنون و نقاط قوت و ضعف آن در هر دوره، و برخی از قوانین تعدد زوجة در سایر کشورهای اسلامی را از طریق مراجعه به کتابهای

۱. ... و ما کان لکم أن تؤذوا رسول الله و لا أن تنکحوا ازواجه ... شما را نرسد که پیامبر خدا را آزار برسانید و نیز نرسد که هرگز پس از او با همسرانش ازدواج کنید. (احزاب (۳۳): ۵۳) - علامه حلی، تحریر الاحکام، تحقیق: شیخ ابراهیم بهادری، ج ۳، چاپ اول، قم، ناشر: مؤسسه الإمام الصادق (ع)، ۱۴۲۰ ق، ص ۴۱۸.

۲. ... لا یحلّ لک النساء من بعد و لا أن تبدل بهن من أزواج ... پس از آن هیچ زنی بر تو حلال نیست و شاید که همسرانی را جانشین آنان سازی ... (احزاب (۳۳): ۵۲). - اسراء، اسد، المرأة فی القرآن الکریم، چاپ اول، قم، المعاونة الثقافية للمجمع العالمی لاهل البيت (ع)، ۱۴۳۲ ق، ص ۱۵۹.

۳. روزه وصال: روزه ای است که شخص نیت کند دو روز یا بیشتر روزه بگیرد، بدون اینکه بین آن روزه ها افطار کند، یا نیت کند روزه یک روز را تا بعد از مغرب ادامه دهد. (زین الدین بن علی، عاملی (شهید ثانی)، شرح اللمعة، محمد کلانتر، ج ۲، چاپ اول، قم، منشورات مکتبه الداوری، ۱۴۱۰، ص ۱۴۱).

۴. محمد حسین، طباطبائی، ترجمه تفسیر المیزان، محمد رضا صالحی کرمانی، ج ۷، چاپ دوم، قم، ناشر: مؤسسه مطبوعات دار العلم، بی تا، ص ۳۲۲-۳۲۶.

فقیهان و مفسران و حقوقدانان و مقالات و پژوهشهای انجام شده در این زمینه، را مورد بررسی قرار داده و به پاسخهای مناسبی برسد.

در پایان شایسته است از استادان والامقام آقایان دکتر سید حسین صفایی استاد ممتاز دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران و نویسنده برجسته حقوق خانواده و دکتر مرتضی طبیبی مدیر گروه حقوق دانشگاه اصفهان و جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر حبیب رضا ارزانی که نظرات ارزشمندشان بر ارزش و اعتبار کتاب افزود و از تمام کسانی که ما را در نوشتن و انتشار این اثر یاری دادند خصوصا آقای دکتر عباس حسینی نیک (مدیر نشریات مجد) صمیمانه سپاسگزاری کنیم.